

Low Carbon Ukraine

Policy advice on low-carbon policies for Ukraine

Policy Briefing #13

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

based on a decision of the German Bundestag

©alicia neumiler-stock.adobe.com

Сприяння структурним змінам у вугледобувних регіонах України

Сімон Унтершютц, Олексій Пшеничка, Дмитро Науменко

м. Берлін, червень 2019 р.

Резюме

Хоча вугледобувна промисловість України в цілому переживає спад, вона все ще відіграє суттєву роль у забезпеченні зайнятості населення у певних областях країни. Втім, частка її внеску у економіку є низькою, попри те, що на цей сектор надаються значні дотації. Вугілля втрачає конкурентоздатність як енергоносіє у порівнянні з відновлюваними джерелами енергії.

Подальший спад у вугледобувній промисловості у тривалій перспективі здається неминучим. Вирішальне значення має запуск процесу підтримки поступових структурних змін у вугледобувних регіонах, який повинен відбутися якомога раніше, щоб уникнути раптового структурного колапсу. З міжнародного досвіду випливає, що запуск такого процесу має бути санкціонованим на найвищому політичному рівні, повинен мати політичну підтримку та значне фінансування. Ініційований згори, процес структурних змін водночас повинен також розвиватися у напрямку «знизу вгору». Відтак, необхідно створити регіональні агентства розвитку, а також фонд структурних змін для сприяння економічному розвитку та соціальній стабільності у регіонах.

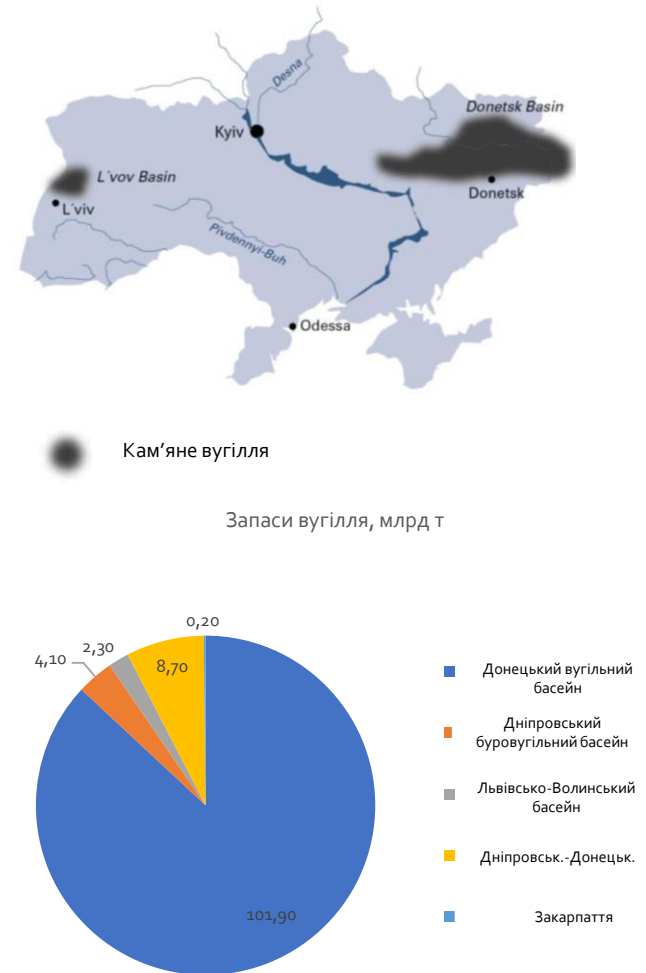
Результати нашого аналізу показують, що негативного впливу на ринок праці можна уникнути за умови надання належної підтримки перепідготовки молодих шахтарів, робіт із виведення з експлуатації у перехідний період та запровадження справедливих пенсійних схем. Успішні структурні зміни у вугледобувних регіонах можуть навпаки дати поштовх економічному переходу до промисловості, що більш орієнтована на майбутнє, та допомогти подолати соціально-економічні виклики, що постали перед цими регіонами сьогодні.

Структура

1. Оцінка поточної соціально-економічної ситуації у вугледобувних регіонах України.
2. Майбутнє української вугледобувної промисловості.
3. Вивчення досвіду структурних змін у Рурському регіоні Німеччини, що були запроваджені через спад у вугледобувній промисловості.
4. Рекомендації щодо забезпечення справедливої, з соціально-економічної точки зору, трансформації у вугледобувних регіонах України.

Поточна соціально-економічна ситуація у вугледобувних регіонах України

- Україна має значні ресурси вугілля і посідає 6-те місце за запасами у світі, які складають 56 млрд тон.
- Поклади залягають на великій глибині – видобуток ведеться на глибинах 500-1000 м, при цьому пласти є тонкими: 0,8 – 1,0 м.
- За даними Секретаріату Кабінету Міністрів України (2018 р.):
 - В Україні 102 державні вугледобувні шахти, але більшість з них розташовані на територіях, що непідконтрольні уряду
 - Лише 33 державні вугледобувні шахти контролюються урядом, і лише 4 з них є прибутковими

Історичний погляд на розвиток вугледобувних регіонів України

- На початку 1990-х років Україна зазнала кризи промислового виробництва, середня заробітна плата впала на 80% за кілька років. Через відсутність економічної диверсифікації на Донбасі, економічний спад спричинив погіршення ситуації у соціальній сфері, призвів до високого рівня безробіття та бідності. Найбільше постраждали малі містечка, що значно залежать від вугледобувної промисловості.
- У Львівській та Волинській областях рівень зайнятості у вугледобувній промисловості також значно скоротився, але завдяки вищій мобільності населення та відносно незначній частці вугледобувного сектору у місцевій економіці, вплив такого спаду у 1990-х роках був відчутний тут не так масштабно, як на Донбасі.

Вугледобувна промисловість все ще відіграє важливу роль у деяких регіонах

	Україна в цілому	Донецька область	Луганська область	Львівська область	Волинська область	Дніпропетровська область
ВВП на душу населення, дол. США	2187.8	1264.9	557.8	1773.7	1342.86	2913.3
Частка вугледобувної промисловості у валовій доданій вартості по областях	0,78%	3,95%	0,30%	0,77%	0,25%	5,00%
Частка робочої сили, зайнятої у вугледобувній промисловості, у загальній чисельності робочої сили	125.000 (0.78%)	55.100 (7.4%)	25.100 (8.4%)	12.700 (1.2%)	2100 (0.5%)	30.000 (0.21%)
Рівень безробіття	9.3%	14.1%	16.0%	7.7%	11.5%	8.1%

Джерело: Державна служба статистики України, дані за 2016 р., лише підконтрольна уряду територія

→ Незважаючи на зниження частки у доданій вартості, вугледобувна промисловість залишається важливим роботодавцем у Донецькій та Луганській областях

Вуглевидобуток є найбільш небезпечною галуззю промисловості України

- Вугледобувні шахти в Україні, зокрема на Донбасі, є одними з найнебезпечніших у світі (на кожен млн т видобутого вугілля припадає 2,5 життів шахтарів):
 - складні умови та дуже велика глибина видобування (середнє значення ~ 900 м)
 - часті вибухи метану, вибухи вугільного пилу та обвал порід (~ 75% вугільних шахт України належать до першої групи високого ризику з підвищеною небезпекою вибуху метану, 35% - під загрозою вибухів вугільного пилу)
 - застаріла інфраструктура та обладнання, а також низький загальний рівень безпеки праці
- Це призводить до великої кількості нещасних та смертельних випадків:
 - з часів незалежності ~ 4000 українських шахтарів загинули в ~ 40 великих аваріях
 - у 2018 році близько 18% нещасних випадків у країні відбулося в добувній промисловості, переважно на вугільних шахтах (за даними Фонду соціального страхування України)
 - у 2016-2017 роках постраждало близько 1600 шахтарів і 45 загинули, більшість нещасних випадків сталися під землею (за даними Державної служби України з питань праці)

Умови безпеки праці на державних вугільних шахтах є критичними

- Критично застаріле обладнання (станом на 01.01.2018):
 - ~ 70% підйомних машин мають прострочений термін експлуатації, 35% не пройшли технічних перевірок і наладок;
 - 62% вентиляторів головного провітрювання мають прострочений термін експлуатації, 60% не пройшли технічних перевірок і наладок;
 - 56% агрегатів мають прострочений термін експлуатації, 21% не пройшли технічних перевірок;
 - ~ 50% стаціонарних компресорів мають прострочений термін експлуатації, 38% не пройшли наладку;
 - ~ 40% головних водовідливних установок мають прострочений термін експлуатації, 8 % не пройшли технічних перевірок і наладок;
- Недостатня кількість засобів особистого та колективного захисту для шахтарів на державних вугільних шахтах (для засобів особистого використання з необхідної кількості доступно в середньому ~ 70%; для колективного використання - 68%)
- Штат інспекторів з охорони праці укомплектований лише на 46% від необхідної кількості

Структура

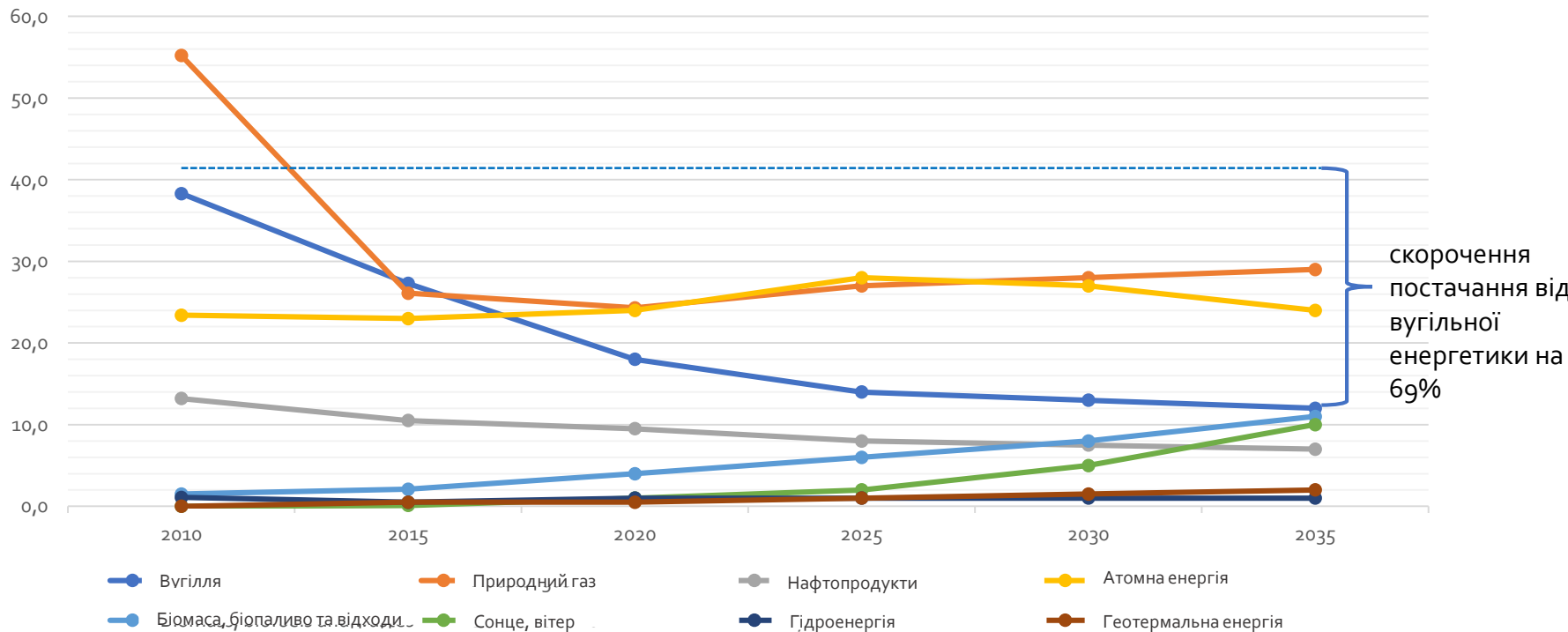
1. Оцінка поточної соціально-економічної ситуації у вугледобувних регіонах України.
2. Майбутнє української вугледобувної промисловості.
3. Вивчення досвіду структурних змін у Рурському регіоні Німеччини, що були запроваджені через спад у вугледобувній промисловості.
4. Рекомендації щодо забезпечення справедливої, з соціально-економічної точки зору, трансформації у вугледобувних регіонах України.

Міжнародні та національні зобов'язання України щодо згортання вугільної енергетики

- Україна ратифікувала Паризьку угоду та узяла на себе зобов'язання **скоротити викиди парникових газів мінімум на 40%** нижче рівня 1990 р. до 2050 р.
- Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. має за мету скорочення **викидів на 69%** від рівня 1990 р. до 2050 р.
- **Національний план скорочення викидів** встановлює цілі у сфері скорочення викидів від великих спалювальних установок та різних типів забруднювачів у порівнянні з 2018 р.:
 - Викиди SO₂ мають бути скорочені на 95% до 2028 р.;
 - Викиди NO_x мають бути скорочені на 48% до 2028 р. та на 72% - до 2033 р.;
 - Викиди пилу мають бути скорочені на 97% до 2028 р.

Прогнози «Укренерго» на основі Енергетичної стратегії України на період до 2035 року

Загальне первинне постачання енергії (ЗППЕ) відповідно до прогнозів на основі Енергетичної стратегії

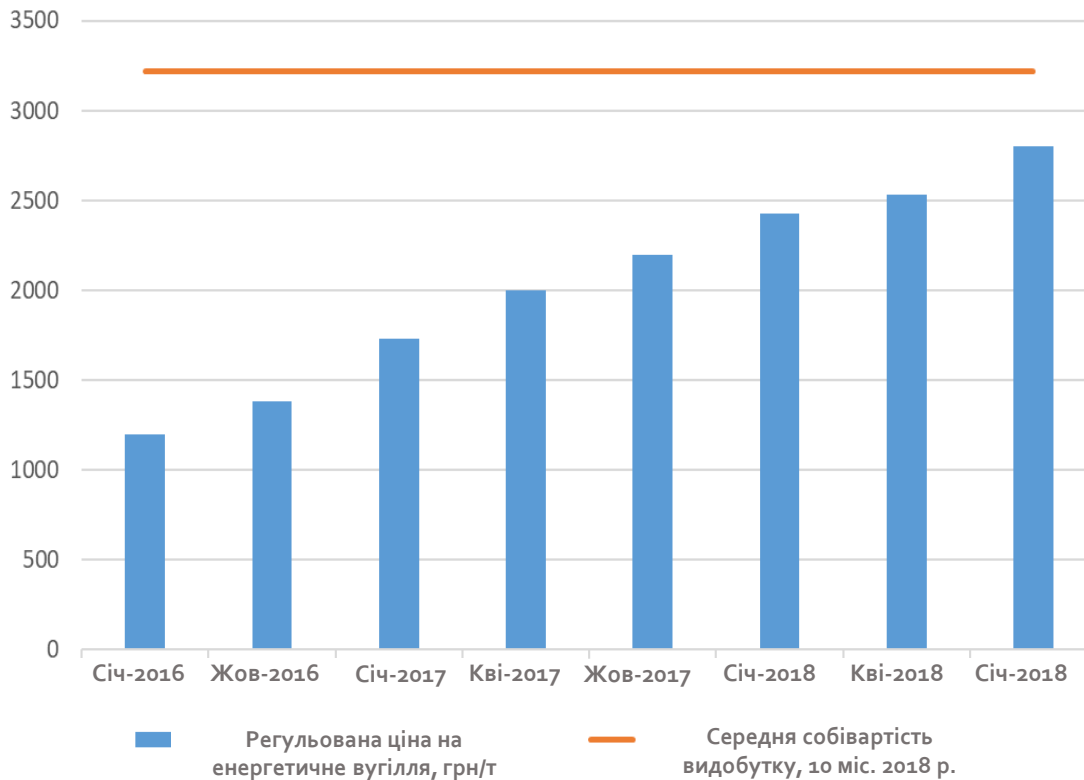

Джерело: «Укренерго» (<https://bit.ly/2V1uWRC>)

→ Припускаючи, що скорочення робочої сили буде пропорційним скороченню постачання від вугільної енергетики, до 2035 р. у вугільному секторі буде працювати на 86 тис. менше осіб

Державні шахти в Україні є дуже нерентабельними

Середня регульована ціна на енергетичне вугілля з державних шахт та середня собівартість видобутку вугільної продукції за 10 міс. 2018 р.

- Середні виробничі витрати на державних шахтах набагато вищі за вартість імпорту вугілля.
- Продуктивність вугледобувних шахт України є набагато нижчою за середню у світі. Наприклад, середня ефективність праці вдвічі вища у Польщі, у 5 разів вища у Західній Європі, у 20 разів вища у США²
- Майже половина працівників, що зайняті у вугледобувній промисловості України (51 тис.), працюють на дуже нерентабельних державних шахтах.

Джерела:

¹ Euroacoal - <https://euracoal.eu/2018/09/21/euracoal-gives-its-opinion-on-ukrainian-coal-pricing-methodology/>

² Фонд Гайнріха Бьоля - https://ua.boell.org/sites/default/files/a5_web_layout_kiev_boell.pdf

Графік: Міненерговугілля

Вугільна енергетика втрачає конкурентоздатність у порівнянні з відновлюваною – надання дотацій у майбутньому під питанням

- При ціні вугілля за формулою «Роттердам+» близько 100 дол./т[5200 ккал] та ККД електростанцій 33%, чисті витрати вугільної генерації на паливо [100 дол./(6 МВт·год * 33%) = 50 USD/МВт·год] наразі є нижчими за приведену вартість виробництва СЕС (130 дол. США/МВт·год)¹ але ця різниця, як очікується, зменшиться внаслідок зменшення капітальних витрат і вартості капіталу для проектів СЕС в Україні².
- Зобов'язання за Національним планом скорочення викидів потребуватимуть комплексних інвестицій у модернізацію теплових електростанцій. У 2018 р. міністр енергетики Ігор Насалик наполягав на підтримці з бюджету (у розмірі 5 млрд грн.) на модернізацію державних шахт.²
- **До 30% дотацій на вугілля витрачаються неефективно**, не за призначенням або просто розкрадаються, за словами Ігоря Яремчука, заступника голови Рахункової палати.²

Джерела:

¹ Середня приведена вартість для наземних та дахових СЕС (згідно з аналітичним оглядом «LCOE відновлюваних джерел енергії в Україні», 2018

² Потенційно, різниця може досягнути європейського рівня в 39-63 євро/МВт·год (за даними Інституту Фраунхофера (2018). «Повна приведена вартість електроенергії з відновлюваних джерел»)

³ Протокол засідання Комітету ВРУ з питань палива та енергетики “Державна вугледобувна промисловість: стратегічне бачення та бюджетний процес” від 19.10.2018

Енергетичне Співтовариство повідомляє, що дотації для державних вугільних шахт є набагато вищими, ніж про це заявляє Міністерство енергетики

- За розрахунками Енергетичного Співтовариства¹ середня сума **субсидування державних вугільних шахт за 2015 - 2017 рр. становила 7103 млн грн**, у той час як Міненерго повідомило лише про 2374 млн грн.
- Міненерго враховує лише фіскальний тип субсидування, в той час як ЕС також включає (1) виплати за кредитами, залучені під державні гарантії, які були взяті ПАТ «Лисичанськвугілля» (445,6 млн грн) та (2) заборгованості за податками та зборами (4283 млн грн)

Енергетичне Співтовариство використовує визначення субсидування, що розроблене в рамках СОТ та що класифікує субсидії за 3 основними категоріями:

- фіскальна підтримка (прямі бюджетні трансферти, відстрочення або зменшення бюджетних надходжень або списання бюджетної заборгованості);
- підтримка за рахунок державних фінансів (державні гарантії, кредити та гранти, надані установами, що знаходяться під контролем уряду)
- інвестиційна підтримка для державних підприємств (інвестиції в акціонерний капітал, позики, аванси, анулювання боргу)

Джерела:

¹https://www.energy-community.org/dam/jcr:ae19ba53-5066-4705-a274-obe106486d73/Draft_Miljevic_Coal_subsidies_032019.pdf

²https://www.ecologic.eu/sites/files/publication/2018/3537-kohlereader_final.pdf

Субсидування державних шахт (2015 - 2018 рр.)

грн млн	2015	2016	2017	2018
(1) Фіскальна підтримка	1 997.95	2 292.67	2 833.02	3 431.56
Реструктуризація вугільної та торфодобувної промисловості (2015-17 рр.) / Ліквідація неприбуткових вугільних підприємств (після 2018 р.)	205.71	106.70	244.12	281.13
Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах	234.41	263.21	287.65	289.99
Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції	1 212.00	1 372.76	2 121.77	1 072.25
Заходи підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах	-	-	99.40	-
Поповнення обігових коштів або збільшення статутних фондів вугледобувних підприємств для погашення простроченої заборгованості із заробітної плати працівникам, що утворилася на 1 січня 2015 року	200.00	500.00	-	-
Державна підтримка будівництва шахти №10 «Нововолинська»	145.83	50.00	70.25	34.65
Впровадження заходів щодо забезпечення внутрішнього видобутку вугілля та подальшого реформування державного сектору вугільної промисловості	-	-	-	1 671.15
Запобігання надзвичайній ситуації внаслідок затоплення шахт Первомайського-Стахановського вуглевидобувного регіону	-	-	9.83	82.39
(2) Підтримка за рахунок державних фінансів				
Виплати за кредитами, залучені під державні гарантії між ПАТ "Лисичанськвугілля" та Державним банком розвитку КНР	419.50	461.69	455.60	432.84
(3) Інвестиційна підтримка державних підприємств				
Заборгованості за податками та зборами – державні вугільні шахти	3 342.20	4 213.97	5 293.10	8 000.00
Сукупні субсидії державним вугільним підприємствам	5 759.65	6 968.33	8 581.72	11 864.40

Проміжний висновок щодо майбутнього вугледобувної промисловості України

- 1 Внесок вугледобувної промисловості у добробут відповідних областей за останні 20 років стрімко падав.
- 2 Державні вугледобувні шахти є дуже неефективними та небезпечними для шахтарів. Вони продовжують існувати лише за рахунок значних державних дотацій на рівні 56 тис. грн (~ 1900 євро) на одного шахтаря.
- 3 Вугілля як енергоносіє втрачає конкурентоздатність через розвиток відновлюваних джерел енергії – у майбутньому очікують збільшення цієї тенденції.
- 4 Відповідно до різних прогнозів та ширших світових тенденцій до декарбонізації, у будь-якому випадку вугледобувну промисловість очікує спад. Подальші інвестиції у вугільну промисловість, таким чином, можуть призвести до втрати активів.

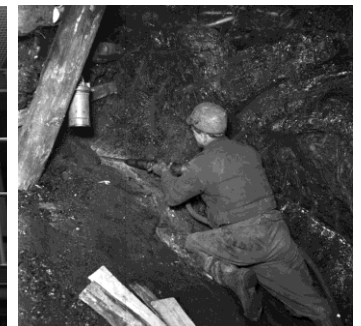
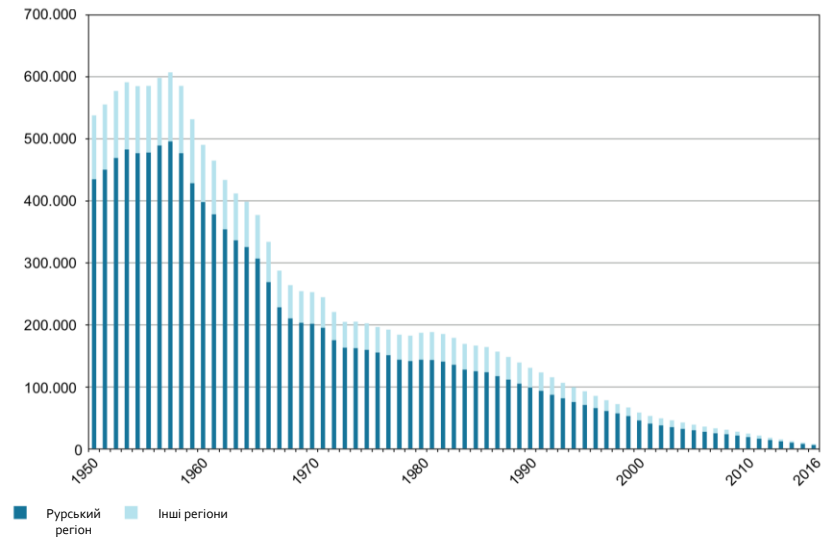
Структура

1. Оцінка поточної соціально-економічної ситуації у вугледобувних регіонах України.
2. Майбутнє української вугледобувної промисловості.
3. Вивчення досвіду структурних змін у Рурському регіоні Німеччини, що були запроваджені через спад у вугледобувній промисловості.
4. Рекомендації щодо забезпечення справедливої, з соціально-економічної точки зору, трансформації у вугледобувних регіонах України.

Історичний погляд на економічний розвиток Рурського регіону

- Рурський регіон на заході Німеччини раніше сильно залежав від вугледобувної та металургійної промисловості, де на підприємствах працювало більше 500 тис. осіб, **10% населення працювали у цьому секторі**.
- Починаючи із середини 1950-х рр., зменшення прибутковості видобутку кам'яного вугілля призвело до тривалих і серйозних змін у соціально-економічній структурі регіону.
- За 10 років чисельність робітників у **вугледобувному секторі скоротилася на 50%** до 1968 р. Така зміна структури мала значний вплив на моноструктурну економіку цих регіонів.
- Одразу після цієї руйнівної зміни в економіці, було ініційовано впорядкований процес структурних змін.

Динаміка зайнятості у вугледобувному секторі Рурського регіону за період 1950-2016 рр. (Джерело: Statistik der Kohlewirtschaft e.V.)

Джерела:

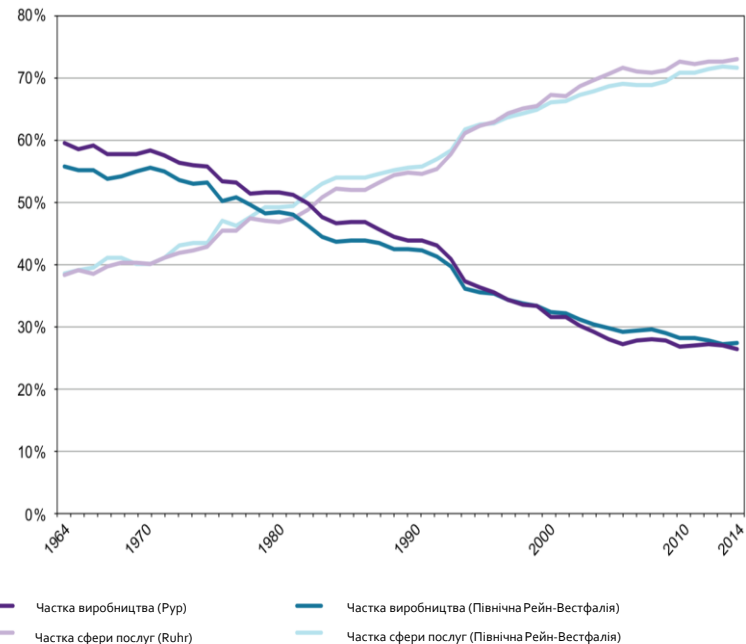
https://www.prognos.com/uploads/tx_atwpubdb/151111_Prognos_Endbericht_Lernen_aus_dem_Strukturwandel_1_.pdf

<https://www.iat.eu/aktuell/veroeff/2019/wwf-studie-deutsch.pdf>

Сьогодні Рурський регіон процвітає

- **Загальний економічний розвиток просувається успішно.** Виробництва продовжують робити внесок у економіку, сфера послуг (напр. охорона здоров'я та логістика) стали основними рушіями економіки.
- **Виникли високо-спеціалізовані економічні центри** у т.ч. у металургії, хімічній промисловості, машинобудуванні та енергетиці.
- Бізнес-інкубатори та сприятливий клімат для підприємців стимулювали розвиток нового бізнесу.
- **Чисельність населення стабілізувалася** після багатьох років скорочення – у деяких районах чисельність населення навіть зростає.
- **Попит на кваліфіковану робочу силу збільшився.** Зростаючий сектор послуг та підвищення автоматизації виробництва привели до значної зміни вимог до кадрів.
- **Широкомасштабні інвестиції у розвиток вищих та середніх спеціальних навчальних закладів** дозволили забезпечити постачання висококваліфікованого персоналу.
- Зростаючий науково-дослідний сектор також відіграє важливу роль на регіональному ринку праці.
- Сьогодні Рурський регіон має добре розвинену транспортну та комунікаційну інфраструктуру.

Частка населення, що працює у виробничому секторі та у сфері послуг, Рурський регіон та Північний Рейн-Вестфалія, 1964-2014 рр.

Джерела:

https://www.prognos.com/uploads/tx_atwpubddb/151111_Prognos_Endbericht_Lehren_aus_dem_Strukturwandel_1_.pdf

<https://www.iaf.eu/aktuell/veroeff/2019/wwf-studie-deutsch.pdf>

<https://www.iaf.eu/aktuell/veroeff/2019/wwf-studie-deutsch.pdf>

Основні принципи, що дозволили Рурському регіону стати успішним

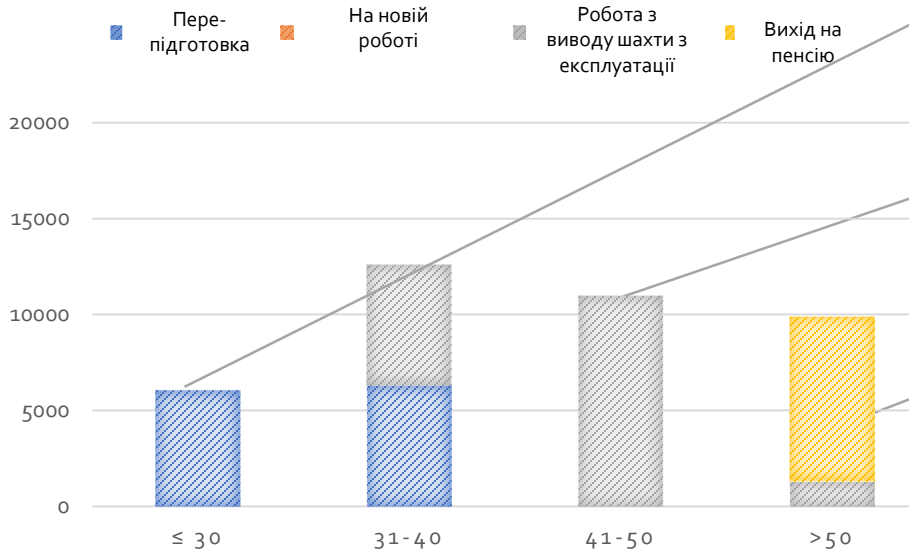
- **Підхід «знизу-вгору», щоб структурні зміни керувалися попитом**
 - Політика структурного розвитку розвивалася на базі діалогу між представниками громадянського суспільства, бізнесу та політики.
 - Цей підхід дозволив розробити індивідуалізовані рішення, що відповідали специфічним потребам різних регіонів.
- **Значні інвестиції в університети та науково-дослідні інститути створили більше робочих місць для висококваліфікованого персоналу**
 - Загальний рівень освіти значно зріс та підготовка кадрів ведеться з урахуванням змін попиту на ринку праці. Особливо позитивно це вплинуло на сектор послуг, який завдяки такій політиці продемонстрував значне зростання.
 - Постачання висококваліфікованих кадрів стимулювало створення нових підприємств.
 - У регіоні створено відмінне середовище для науково-дослідної роботи.
- **Широкомасштабні програми економічної підтримки спрямовані на розвиток центрів інноваційних технологій та диверсифікацію економіки**
 - Фокус цих програм підтримки був на створенні нових центрів інноваційних технологій в Рурському регіоні. В той час, як деякі програми були спрямовані на відновлення старих секторів промисловості і не досягли успіху, інші програми досягли успіху у диверсифікації економіки, в центрі їхньої уваги були малі та середні підприємства з інших секторів.
 - Всього за 10 років (1975-1985 рр.) було створено більше 180 тис. нових робочих місць.
- **Інвестиції у транспорт та цифрову інфраструктуру дозволили економіці процвітати**
- **Покращення місцевих „м'яких“ факторів (дозвілля, культура, спорт, тощо) дозволило покращити якість життя в регіоні та залучити висококваліфікований персонал**

Структура

1. Оцінка поточної соціально-економічної ситуації у вугледобувних регіонах України.
2. Майбутнє української вугледобувної промисловості.
3. Вивчення досвіду структурних змін у Рурському регіоні Німеччини, що були запроваджені через спад у вугледобувній промисловості.
4. Рекомендації щодо забезпечення справедливої, з соціально-економічної точки зору, трансформації у вугледобувних регіонах України.

Активна державна підтримка через комбінацію перепідготовки шахтарів, їх залучення до робіт із виводу з експлуатації, та пенсійної політики дозволяє уникнути безробіття

2020

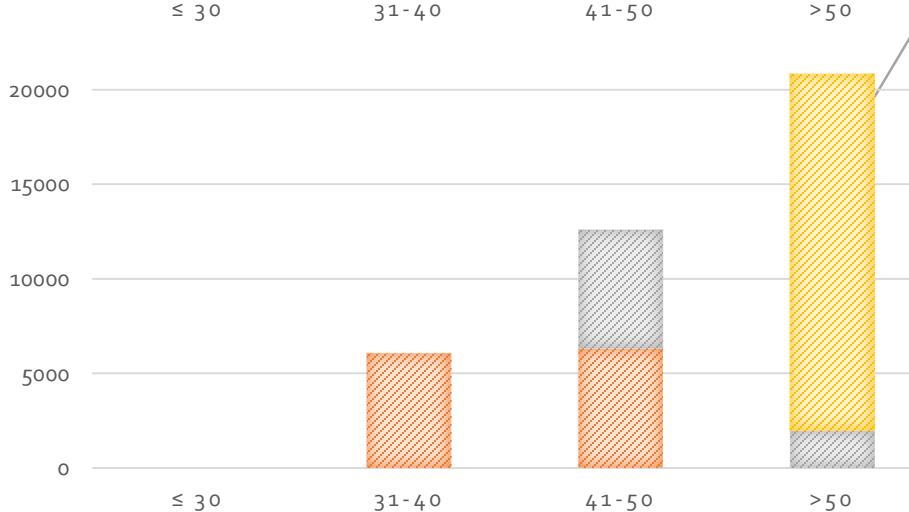

Молодим робітникам необхідно запропонувати привабливі програми перепідготовки, щоб вони змогли працювати в інших секторах економіки

Виведення шахт з експлуатації потребує постійної підтримки від шахтарів. Для цих робіт особливо підходять шахтарі старші за віком.

Багато шахтарів вже сьогодні пенсійного віку, але змушені продовжувати працювати через низькі пенсії. Вони мають одержати справедливу доплату до пенсій, щоб не бути вимушеними працювати.

2030

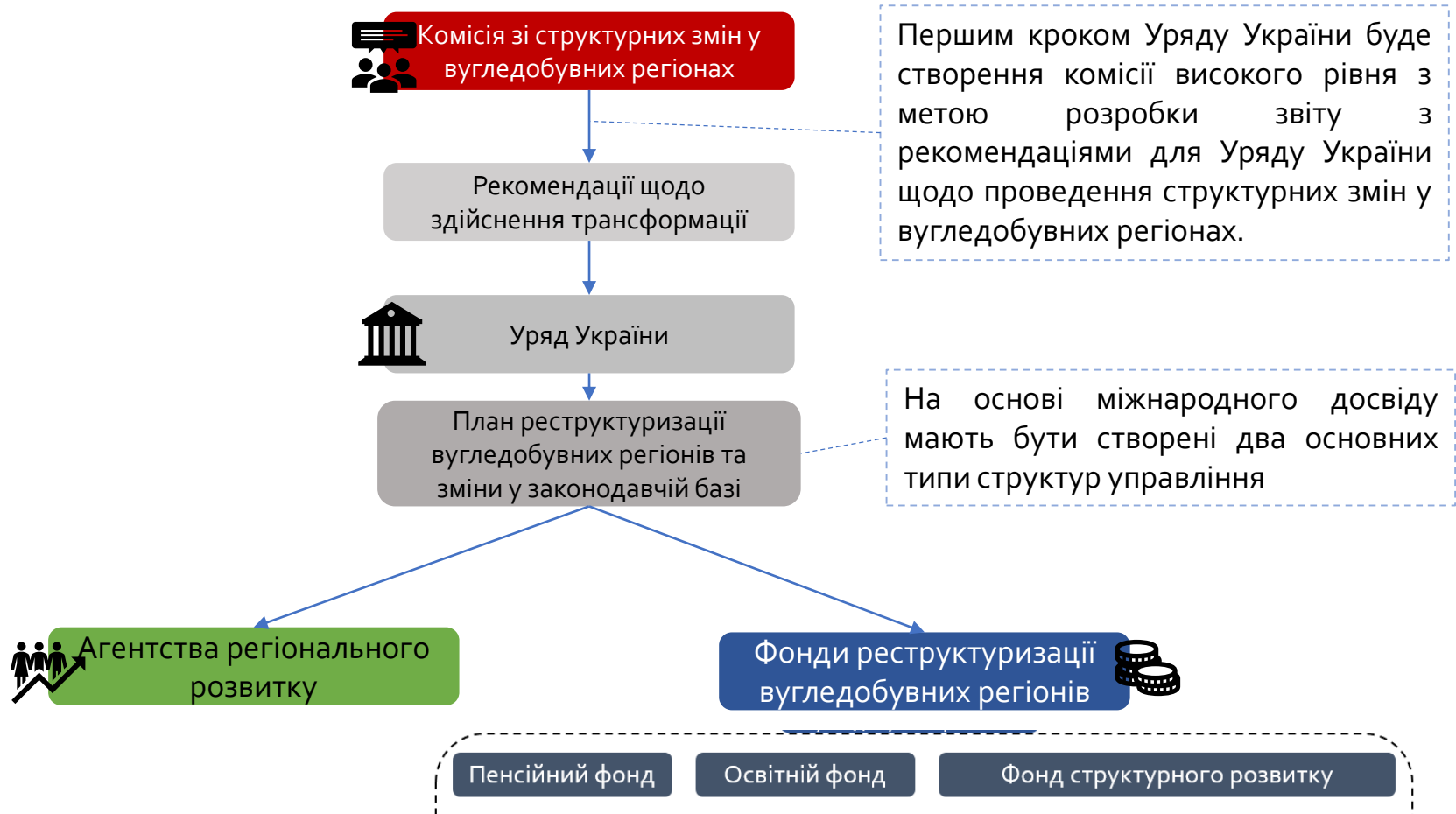

Необхідно стимулювати ранній вихід на пенсію, щоб старші шахтарі мали змогу вийти на пенсію навіть на кілька років раніше досягнення пенсійного віку.

До 2030 року, з числа шахтарів, що працюють на державних вугільних шахтах, близько

- 50% вийдуть на пенсію
- 30% пройдуть програму перепідготовки та знайдуть нову роботу
- 20% будуть виводити шахти з експлуатації

Управління структурними змінами у вугледобувних регіонах України

Перший крок: уряд України повинен ініціювати створення комісії із завданням розробити план дій із поступової відмови від вугілля

Комісія зі структурних змін у вугледобувних регіонах

- Комісія зі структурних змін у вугледобувних регіонах готує перехід від вуглевидобутку в Україні. Кабінет Міністрів має ініціювати її створення і надати чіткий мандат для дій.
- План дій має бути спрямований на досягнення таких цілей:
 - Забезпечення соціального та фінансового захисту робітників, які на цей момент зайняті у вугледобувній промисловості.
 - Створення довгострокової стратегії сприяння економічному зростанню та зайнятості у вугледобувних регіонах.
 - Координація процесу з цілями, встановленими у міжнародних кліматичних угодах, а також Енергетичній стратегії України.
 - Розробка набору інструментів для поєднання дій у сферах клімату, економічного розвитку, структурних змін, вирівнювання та соціального захисту (див. наступні слайди).
- Остаточний звіт має бути поданий Уряду України наприкінці 2019 р. Втім, звіт не є обов'язковим для виконання, і завданням уряду є прийняти рішення, як втілити його у зобов'язуючий спосіб.
- Комісія повинна мати у складі до 30 осіб, які мають представляти:
 - національний та регіональний політичний рівень (включаючи муніципалітети)
 - бізнес та енергетичні асоціації
 - профспілки
 - екологічні асоціації
 - науково-дослідні інститути та академічні установи
 - донорів

→ Важливо, щоб створення комісії було ініційовано на вищому рівні Уряду України, щоб започаткувати тривалий процес структурних змін і використання інклюзивного підходу «знизу-вгору», що повинен мати вирішальне значення.

Другий крок: ініціювати створення Агентств регіонального розвитку, що забезпечать інклюзивний процес соціально-економічного розвитку

Агентства регіонального розвитку

- Сфера відповідальності:
 - Інформувати громадськість про вплив структурних змін на їх регіон
 - Організувати ініціативи на місцях на підтримку справедливої трансформації
 - Організовувати події та семінари. Ставити пріоритетом місцеві потреби та повідомляти про них урядовцям, що приймають рішення.
 - Надавати консультації Фонду реструктуризації вугледобувних регіонів (ФРВР)
 - Розробляти та втілювати проекти, що фінансуються з бюджету Агентства або ФРВР.
- Учасники
 - торгівельні палати та бізнес-асоціації
 - університети
 - органи місцевого самоврядування та уряд
 - організації громадянського суспільства (у т.ч. НУО, профспілки, релігійні організації)
- Приклади у Німеччині:
 - [Трансформація Лусатії](#)
 - [Агентство розвитку: Rheinisches Revier](#)

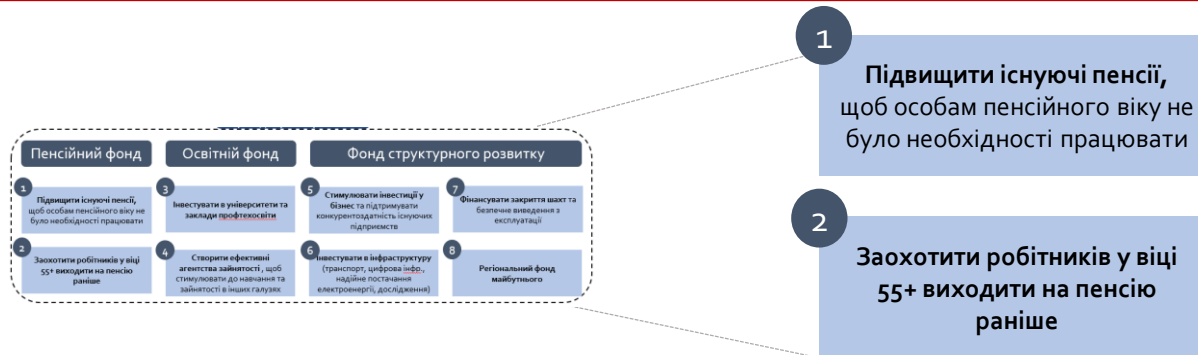
→ Агентство регіонального розвитку дозволяє втілити підхід «знизу-вгору», і надасть можливість населенню, на яке впливають структурні зміни, бути почутим, та створити конструктивний діалог щодо подальшого розвитку регіонів.

Третій крок: створити фонди реструктуризації у кожному вугледобувному регіоні

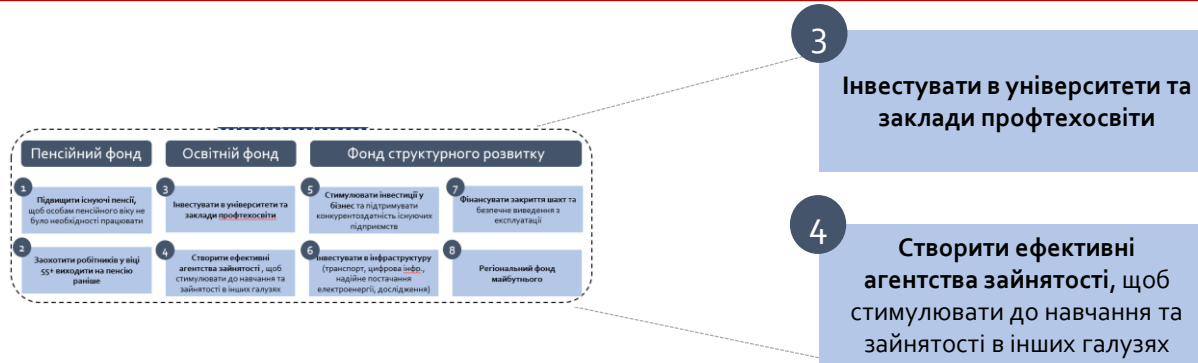
- Фонд має фінансуватися здебільшого шляхом переорієнтації коштів, що раніше спрямовувалися на значні дотації у вугледобування
- Додаткові кошти необхідно отримати через запит до донорської спільноти в обмін на їх участь у процесі управління

Створити пенсійний фонд, щоб допомогти старшим робітникам вийти на пенсію раніше

- 1 За останніми даними, 22% працівників вугледобувних шахт України досягли пенсійного віку. На жаль, їхні пенсії є дуже малими, тому вони мають продовжувати працювати на шахтах. Програма підвищення пенсій буде не тільки соціально справедливою, але й економічно вигідною, адже пом'якшить вплив на ринок праці.
- 2 За допомогою спеціальних цільових схем раннього виходу на пенсію, необхідно заохотити працівників виходити на пенсію на 5 років раніше досягнення пенсійного віку.

Створити освітній фонд з метою сприяння перепідготовці та зайнятості

3 Збільшити потужності освітніх закладів, таких як університети та ПТУ, які будуть необхідними для довгострокових структурних змін у регіонах та допоможуть робітникам перейти на висококваліфіковані та краще оплачувані місця роботи.

4 Необхідно створити ефективні агентства зайнятості, які допомагатимуть шахтарям на ранніх етапах і надалі у пошуку інших місць роботи та визначенні можливостей підвищення кваліфікації.

Створити Фонд структурного розвитку з метою сприяння соціально-економічному розвитку - 5

- Розробити цільові концепції економічного переходу та розвитку.
Напр.: фінансувати спеціальну консультативну службу підтримки підприємств, що глибоко зв'язані з вугледобувним сектором, таких як постачальники та підрядники. Їхні потенційні збитки через спад вугледобувної промисловості можна компенсувати шляхом надання допомоги у визначенні нових бізнес-можливостей. Орієнтувати їх на розробку нової продукції або вихід на нові ринки, також за кордоном.
- Підтримати тісний зв'язок між бізнесом та науково-дослідними інститутами. Забезпечити постійний обмін знаннями та сприяти співробітництву між науково-дослідними інститутами, університетами та компаніями, маючи за мету розвиток кластерів високих технологій.
- Стимулювати створення нових компаній.
Напр. надавати стартапам капітал на початковій стадії
- Забезпечити, щоб ці заходи були тісно скоординованими з програмами освітнього фонду.

Створити Фонд структурного розвитку з метою сприяння соціально-економічному процвітання - 6

- Покращити транспортну інфраструктуру.
 - Це допоможе робітникам добиратися до віддалених місць роботи, особливо у містах.
 - Краща логістика також допоможе у веденні бізнесу.
- Створити нові та перемістити існуючі науково-дослідні інститути та центри інноваційних технологій.
- Забезпечити надійне та стабільне постачання електроенергії. Вкрай важливо буде замінити електростанції на вугіллі на об'єкти відновлюваної енергетики, при цьому забезпечивши стабільність енергопостачання.
- У довгостроковому переході, де в економіці більшу частку займають послуги, все більшу роль відіграватиме розвинена цифрова інфраструктура, зокрема, швидкісний Інтернет та телекомунікаційні послуги.
- Покращити законодавчу базу та бізнес-клімат для залучення інвестицій у приватний сектор – [див. посилання](#)

Створити Фонд структурного розвитку з метою сприяння соціально-економічному процвітання - 7

- Закриття шахт вимагає ретельно продуманого та безпечного виведення з експлуатації з метою **запобігання повторенню попередніх помилок**. Низька якість управління призвела до прогресуючого погіршення екологічної ситуації, і в результаті – до хронічних проблем, таких як порушення водопостачання, збільшення засоленості ґрунтових вод, накопичення твердих відходів у значних обсягах, що веде до деградації земель, забруднення повітря пилом та сходження селевих потоків з териконів.
- Потенційне затоплення закинутих шахт може мати непередбачувані наслідки. Донецький вугільний басейн є дуже взаємопов'язаною геологічною системою, яку значно трансформувала видобувна діяльність. Її **затоплення становить серйозну загрозу для ґрунтових вод та прилеглих річок** через можливість забруднення токсичними сполуками та хімічними відходами.
- Тому **вкрай важливо розробити комплексну програму фінансування безпечного закриття таких шахт**. Процес виведення з експлуатації триватиме багато років, це також можливість забезпечити зайнятість багатьох старших робітників, які можуть не захотіти змінювати спеціальність перед виходом на пенсію.

Створити Фонд структурного розвитку з метою сприяння соціально-економічному процвітання - 8

- Цільове призначення фонду – **фінансування культурних, соціальних та освітніх ініціатив**, з метою покращення якості життя та привабливості регіонів, на які вплине відмова від вугілля.
- Такий спосіб фінансування доповнить інші можливості фонду структурного розвитку більш соціально-спрямованим, **швидким та небюрократизованим інструментом**. Це буде важливо для запобігання подальшій еміграції („відтоку мізків“).
- Модель фонду має **переваги у тому, що час не є головним в інвестиціях**, особливо якщо ідеї проектів ще не готові. Бюджет, що не витрачений впродовж року, зберігається на наступні роки. Це дозволить проводити процес структурних змін більш стало, коли б не виникали гарні проекти. Фонд потенційно може фінансувати такі проекти:
 - Сприяння розвитку культури та мистецтва в регіоні шляхом проведення фестивалів в сфері кіно, театру та музики.
 - Підтримка ініціатив у населених пунктах, на які особливо вплинули військові дії.
 - Фінансування соціальних підприємств та місцевих малих підприємств, що тісно пов'язані з громадами.

Висновки, як Україні успішно провести процес структурних реформ у вугледобувних регіонах

- 1 Розпочати якомога швидше зі створення комісії зі структурних змін, що дозволить здійснити трансформацію поступово та уникнути різкого розриву економічної структури у вугледобувних регіонах.
- 2 Створити процес «знизу-вгору» з чіткими та обов'язковими для виконання цільовими показниками, а також значним фінансуванням на структурний розвиток.
- 3 Зосередити увагу на освіті та службах зайнятості, а також широкому колі інструментів сприяння економічному розвитку регіонів.

Low Carbon Ukraine

Policy advice on low-carbon policies for Ukraine

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

based on a decision of the German Bundestag

Виконавці:

Керівник проекту

д-р Георг Захманн

zachmann@berlin-economics.com

Радник

Сімон Унтершютц

unterschuetz@berlin-economics.com

www.lowcarbonukraine.com

тел.: 030 2064 34 64 – 0